

Namn:

Musikhistoria åk9

Västerländsk konstmusik

Barock, Klassicism, Romantik

<http://musikpaarentuna.weebly.com/>

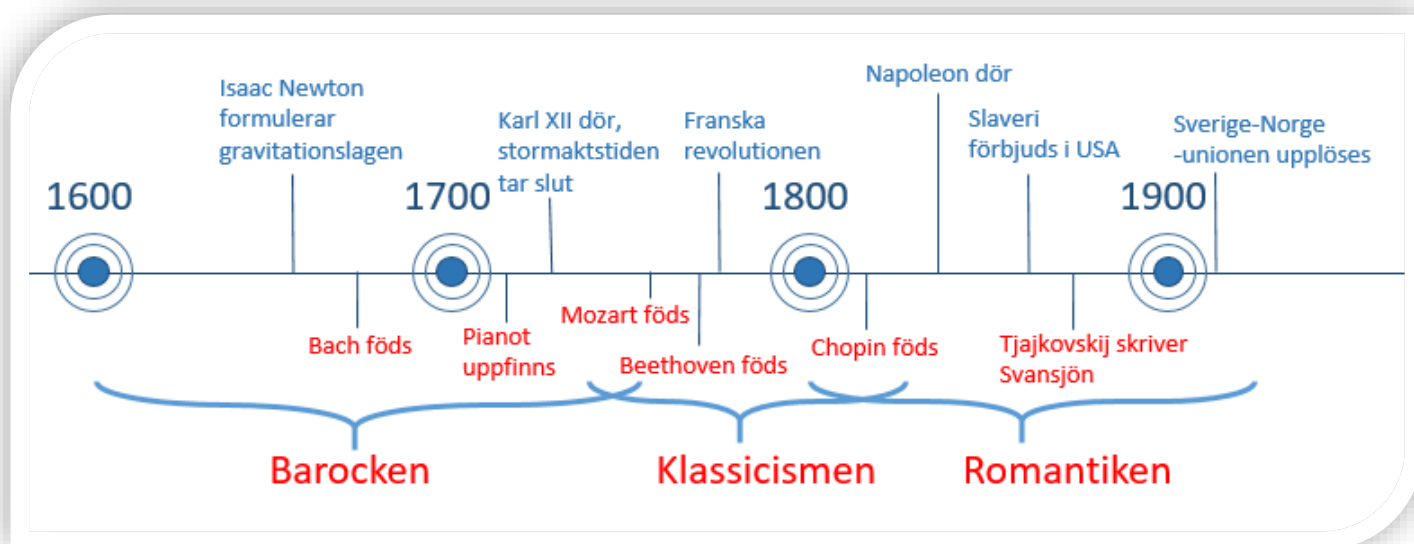
Dan Bross 2019, Ärentunaskolan.

Källor ne.se, musikhistoria.se, Kring musiken 3 – Christina Israelsson, musikrumrickard.blogspot.se, so-rummet.se

3 viktiga epoker

Ordet **epok** kommer från det franska ordet *Époque* som betyder ungefär ”en längre avgränsad tidsperiod med egna särskilda kännetecken”. Vi delar in historien i epoker för att lättare kunna prata om hur samhället och världen förändras. Epoker ni jobbat med tidigare i er skolgång är bronsåldern, järnåldern och medeltiden för ett ge några exempel. Vi kommer att jobba med tre stycken epoker under det här arbetsområdet – Barock, Klassicism och Romantik. Varje epok har sina specifika kännetecken när det kommer till kläder, arkitektur, musik, konst och litteratur. Precis som idag fanns det alltså mode i vad som var populärt. När vi tittar tillbaka på historien kan vi alltså prata om brockmusik, barockkläder, barocka hus och barocka tavlor.

Se tidslinjen nedan för en överblick över när de olika epokerna är och några viktiga kompositörer och händelser.

De rika människens historia

Som du kommer att se under arbetets gång så är det här en historia om rika människor. Anledningarna till att det är de rikas historia är att det är den musiken som finns bevarad. Självklart spelades det och sjöngs i de små byarna men de vanliga människorna hade ingen möjlighet att skriva ner sin musik och alltså finns den inte kvar. De rika i slotten och kyrkorna kunde få sin musik nedskriven i noter och alltså finns delar av den kvar.

Det här är också människens historia. Anledningen till det finns i könsroller och hur maktfördelningen har sett ut historiskt. Det handlar om vem som får möjlighet att göra vad och vem som hålls tillbaka. Som du kommer se så har samhället inte alltid varit så jämställt som vi idag jobbar för att det ska vara.

Varför läser vi musikhistoria?

Syfte: Vi har musikhistoria för att du ska träna på att **se hur musiken har låtit och förändrats genom tiden** och hur den **påverkar människor och samhälle genom historien**.

Mål: **Du kan förklara** hur de olika epokenas musik utvecklats och vad som är typiskt för musiken under epokena..

Du kan lyssna på musik och **urskilja vilken epok musiken tillhör** samt **analysera** sång, instrument och hur instrumenten används i musiken.

Generell ordlista:

Musikstycke – en bit musik, en sång, en låt,

Stycke – se musikstycke

Epok – tidsperiod med sina egna speciella kännetecken

Kompositör – den person som skrivit ett musikstycke

Tonsättare – se kompositör

Dirigent – den som leder och tränar en orkester

Orkester – en samling musiker

Symfoniorkester – en orkester med en viss sorts instrument i en viss sorts ordning

Terassdynamik – musik som plötsligt blir svag eller plötsligt stark

Crescendo – musiken blir starkare och starkare

Diminuendo – musiken blir svagare och svagare

Sakral – Musik som görs i kyrkan och som är kristen

Profan – Musik som inte har något att göra med kyrkan, all annan musik.

Barock (ca: 1600-1750)

Inledning

Barock är en stil inom konst, musik och arkitektur. När man pratar om barock inom musiken brukar man säga att epoken varade ungefär mellan år 1600 och 1750.

Samhället

De allra flesta människor i Europa under 1600-talet var bönder och levde på landet. Fler och fler flyttar dock in i till städerna och de växer sig större och större. Stockholm t ex. växer snabbt under mitten av 1600-talet. Samhället var inte jämställt och män styrde över hushållet medan kvinnor stod under manligt målsmanskap oavsett om hon var gift eller ogift, ung eller gammal. Det fanns många kvinnor som var självständiga och styrde över gårdar men då ofta när männen blev inkallade i krig. Den som levde under barocken levde i en tid där de **rika hade makten** över samhället och landet.

Kungen & Kyrkan

Alla under den här tiden tror på gud och tror att det är **gud som har bestämt hur världen ska se ut**. De tror att det är gud som har bestämt att kungen ska vara kung och att det är gud som har bestämt att du ska vara bonde. Kejsare, kungar, adel och kyrkan har alltså väldigt mycket makt och pengar. De vill också gärna visa upp detta. De älskade skrytsamma utsmyckningar med guld och krusiduller. **Man ville visa upp hur rik man var**, man ville imponera, göra intryck och att det skulle vara dramatiskt, storstilat och mäktigt. Allt detta visade man upp i konst, musik och arkitektur under 1600-talet. Den musik vi här pratar om var framför allt för de med pengar och makt.

Viktiga platser för musik

Musiken komponerades (skrevs) för **hovets danser och konserter**. Musiken skrevs också för **kyrkans gudstjänster**. Kyrkan blev ett viktigt ställe där musiken utvecklades. Barockens viktigaste utveckling skedde i Italien, Tyskland och Frankrike. Nästan all musik från 1600-talet som vi känner till idag gjordes på beställning av hovet eller kyrkan.

Musiken

Musiken är ofta lyxig och praktfull eftersom man vill visa upp sin rikedom. **Melodierna är ofta väldigt långa** och kan ibland pågå i flera minuter innan de börjar om. Musiken har ett **fast tempo** och en jämn puls och ändrar inte hastighet under tiden. Musiken innehåller ofta **terassdynamik** vilket betyder att musiken snabbt blir svag eller snabbt blir stark. Det kan också betyda att musiken snabbt går ifrån att alla spelar till att bara en person spelar och tvärt om. Ofta har musikstyckena **ett enda tema** hela låten igenom och det är viktigt att texten är mycket känslösam.

Viktiga instrument

Vanliga instrument var [cembalo](#), ett klaverinstrument, som på 1700-talet utvecklas och blir pianot. [Orgel](#) var ett annat vanligt instrument under Barocken, det är ett blås- och tangentinstrument. Andra vanliga instrument kunde vara [fiol](#), [cello](#), [kontrabas](#) och [flöjt](#).

Exempel på musik för orgel: [Bach "Tocatta och Fuga i dm"](#)

Exempel på musik för cembalo: [Bach "Svit i Ess-dur för cembalo"](#)

Viktiga musikstilar

Violinkonsert

Det här är en **konsert för violin och orkester** och är ofta en möjlighet för duktiga instrumentalister att visa upp sina färdigheter. En klassisk violinkonsert består av tre delar snabb – långsam – snabb. Ofta innehåller också konserten en improviserad del där violinisterna verkligen kunde visa vad de kunde.

Ett känt exempel på en violinkonsert är Vivaldis ”De fyra årstiderna” som består av fyra delar – en för varje årstid. Mest känd är våren med sin tydliga terassdynamik.

Lyssningsexempel: [Vivaldi: ”De fyra årstiderna: våren”](#)

Oratorium

En annan viktig stil som utvecklades under barocken var oratorium. Ett oratorium påminner om en opera med solister, kör och orkester och en berättande text. Skillnaden är att ett oratorium inte framförs på en scen, som en teater med sång, utan mer som en vanlig konsert.

[Händel: Messias \(Hallelujahkören\)](#)

Operan

En annan viktig stil som utvecklades under barocken var operan. En opera är en musikteater där man på en scen berättar en historia. Ibland sjunger man texten och ibland inte. Skillnaden är att ett oratorium inte framförs på en scen, som en teater med sång, utan mer som en vanlig konsert.

[When I am laid in earth – Didos lament](#)

Typiskt för Barock-musik

- **Typiska instrument:** cembalo och kyrkorgel. Andra vanliga instrument: fiol, cello och flöjt.
- **Långa melodier** med ornament som är en slags utsmyckning av melodin.
- **Terassdynamik** = snabba växlingar mellan t.ex. starkt och svagt eller mellan att hela orkestern spelar och att en mindre grupp spelar. En förklaring till detta var att alla instrument inte kunde göra crescendo (spela starkare och starkare) eller diminuendo (spela svagare och svagare).
- **Fast tempo och en jämn puls.** Det är oftast lätt att ”stampa takten” till ett barockstycke.
- **Texten och stämningen** i en låt började bli viktigare än den hade varit förut och alla försökte skriva musik så att en känsla kom fram. De skrev musik om: Vår, vinter, luft, död, kärlek osv. och ville att det skulle höras/kännas i musiken vad temat var.
- Musiken användes för att imponera och visa upp sin rikedom. Den är ofta lyxig i tonen och utsmyckad med ornament.

Viktiga kompositörer

Barbara Strozzi (1619-1677)

Italiensk sångerska och kompositör som fick sin musik utgiven under sin livstid. Hon hade en lysande sångröst och var en exceptionell kompositör och textförfattare. Hennes far uppmuntrade henne att skriva musik och såg till så att hon fick framträda med sin musik. Hon studerade musik under kända kompositörer och anses vara den mest framträdande kompositör i Venedig under den här tiden. [Barbara Strozzi - Lagrime Mie \(instrumentet heter Teorb\)](#)

Antonio Vivaldi (1678-1741)

Vivaldi föddes i Venedig i Italien och dog i Wien. Han var präst och hade rött hår och kallades helt enkelt den röda prästen. Han skrev mycket kyrkomusik och också över 400 konserter. Han var en riktigt skicklig violinist och utvecklade tekniken för att spela fiol. Vivaldi arbetade som musiklärare på ett barnhem under en stor del av sitt liv.

Typisk för Vivaldi: livliga, lekfulla kompositioner där kontraster och dynamik var viktigt.

[Vivaldi: "De fyra årstiderna: våren"](#)

Johann Sebastian Bach (1685-1750).

Bach föds i norra Tyskland och är så viktig att man säger att barocken slutade när han dog. Var ganska fattig hela sitt liv och blev riktigt känd först efter sin död. Han jobbade i en kyrka och skrev musik till gudstjänsterna. Men skrev också för kungar och rika personer som beställde musik. Han var musiklärare och undervisade och hade många beundrare som kom och studerade för honom. Han spelade orgel (organist) och cembalo (och var orgelexpert!). Bach lade lärt sig själv att skriva musik.

Typiskt för Bach: tekniskt svåra stycken, snabba tempon, stämmor som följer varandra (fuga) eller stycken där ett instrument har "huvudrollen".

[Bach "air"](#)

[Bach "Brandenburg concerto nr 3"](#)

[Bach "Tocatta och Fuga i dm"](#)

Blomma eller instrument?

Ibland blir det fel så vi ska reda ut begreppen!

En **fiol** kallas ibland **violin** och spelas av en **violinist**. En **viol** är en blomma.

Fiol / Violin

Violinist

Viol

???

BAROCKEN – instuderingsfrågor!

Ta ett lösblad och svara på följande frågor.

1. Ungefär mellan vilka år var Barocken?
2. Vilka fick ta del av musiken under Barocken? Och vad användes musiken till, vad ville man med musiken?
3. Varför har kyrkan och kungen så mycket makt under barocken?
4. Hur är det att vara kvinna under barocken?
5. Var spelas musiken under barocken?
6. Terasodynamik var vanligt under Barocken. Vad var det?
7. Beskriv hur musiken lät under Barocken. Ge tre exempel.
8. Nämn 3 viktiga kompositörer under Barocken.
9. **Tänk själv och klura!** Vilka olika anledningar tänker du att det kan finnas till att klassisk musik ofta används i film, serier och i reklam?
10. Lyssna och känn igen följande stycken.

[Bach "Tocatta och Fuga i dm"](#)

[Vivaldi: "De fyra årstiderna: våren"](#)

Kommentera följande till varje stycke:

- Kompositör
- Namn på stycke
- Instrument
- Hur hör man att det är musik från Barocken? Ge några exempel

Om du öppnat dokumentet från hemsidan kan du trycka på namnen så länkas du till musiken. Du kan också lyssna på Spotifylistan.

(Wien)klassicismen (1750-1820)

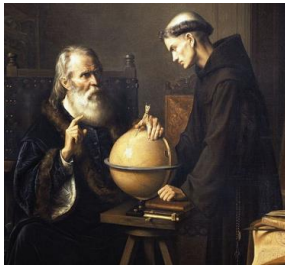
Inledning

Precis som när det gällde Barocken så är Wienklassicismen en epok med flera olika konstformer såsom musik, konst och arkitektur. För att betona att det är musiken man pratar om brukar man använda namnet **Wienklassicism**. Namnet kommer av att staden Wien i Österrike blev otroligt viktig under klassicismen. Wien blev centrum för konstmusiken och utvecklades till konstmusikens huvudstad under denna tid. Man brukar säga att epoken varar mellan ungefär 1750 -1820.

Samhället & upplysningstiden

De flesta människor i Europa är fortfarande bönder och bor på landet under 1700-talet. Inflyttningen till städerna är mindre och Stockholm växer inte lika snabbt. Sjukdomar och svält har gjort att just Stockholm inte vuxit så mycket under den här tiden.

Under 1700-talet tar **naturvetenskapen** fart på riktigt. Man har under ungefär 100år börjat undersöka världen med vetenskapliga metoder och man börjar nu **ifrågasätta tanken om att Gud har bestämt alltid**. Upptäckten att jorden är rund och roterar runt solen sprids under den här tiden. Man skapar här en ny syn på människan, naturen och religionen och den här tiden kallas **Upplysningen**. Upplysningens tankar var bl.a. tron på att alla människor är förnuftiga och kan tänka själva och att ett jämlikt samhälle är det bästa.

Kungen & Kyrkan

Människor börjar kyrkans och kungarnas makt och rikedom. Varför ska kungarna äta tårta till frukost när vi knappt har mat för veckan? Detta leder i sin tur till **Franska Revolutionen** där bönderna i Frankrike anfaller palatsen och halshugger flera ur kungafamiljen på öppen gata. Kungens och kyrkans makt minskar alltså kraftigt under 1700-talet vilket såklart påverkar musiken.

Viktiga platser för musik

När kungen och kyrkans makt minskar flyttar musiken ut från palatsen och in i staden. Det blir vanligare med att kompositörer håller allmänna konserter som alla kan få möjlighet att gå på. Musiken blir alltså mer öppen för alla och det är större möjlighet att få höra de senaste kompositörerna. Dock är det fortfarande bara de rika som har råd att utbilda sig till kompositörer och instrumenten är dyra. Alltså är musiken inte helt jämställd än.

Musiken

Under klassicismen skrev man musik med stil, elegans, enkelhet och kontroll. Under klassicismen börjar man skriva musik efter ett tema. Med **tema** menas en melodisnutt som man bygger sin musik omkring. Detta gör musiken mer förutsägbar och igenkännbar eftersom temat (melodisnutten) återkommer många gånger i musiken. Ett tydligt exempel är [Beethovens femte symfoni](#). Man skriver också musik med **crescendo och diminuendo** alltså att musiken blir starkare och starkare (crescendo) eller svagare och svagare (diminuendo). Man utgick ifrån flera känslor när man skrev musiken, ett musikstycke hade ofta flera delar med olika känsla i varje del.

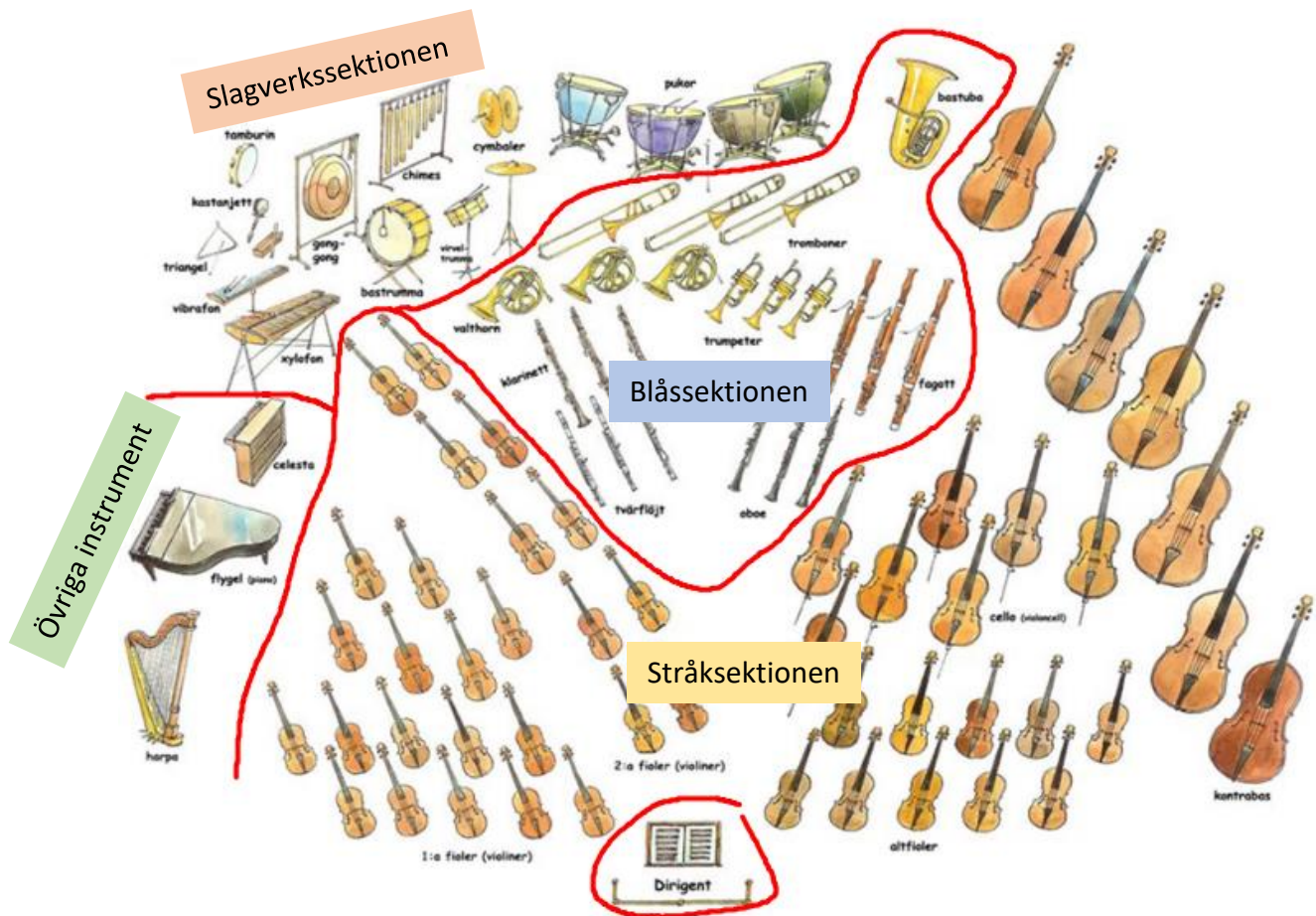
Viktiga instrument

Pianot som uppfinns i början av 1700-talet av italienaren [Cristofori](#) och ersätter cembalon eftersom man på ett piano kan spela både mycket svagt och mycket starkt!

Symfoniorkestern

Under klassicismen växer orkestrarna och blir större och vi börjar se de första Symfoniorkestrarna. Under 1700-talet bestämmer man hur stor en symfoniorkester ska vara och vilka instrument som ska vara med. Symfoniorkestern är dirigentens instrument. Dirigenten är lite som tränaren i ett sportlag – bestämmer vad som ska tränas och leder laget under matchen/framförandet.

Viktiga musikstilar

Sonat: En sonat är stycke som består av flera satser (delar) för ett eller två instrument. T.ex. piano eller piano & fiol. Beethoven och Mozart är båda kända för att ha skrivit många välkända pianosonater. [Beethoven – Månskenssonaten](#)

Symfoni: En symfoni är ett musikstycke som består av flera satser (delar) för en hel symfoniorkester. En symfoni är alltså som en sonat men för en hel orkester.

Här kan du lyssna på några exempel: [Beethovens femte symfoni](#) [Mozart – symfoni nr 40](#)

Opera: Under Wienklassicismen blir operan spridd och populär och mer dramatisk. Den som blev störst inom operan var Mozart. Han bidrog till att lägga till humor i operan, detta kallades *opera buffa* (komisk opera). Några exempel på Mozarts operor är *Trollflöjten*, *Figaros bröllop* och *Don Giovanni*. Dessa operor spelas fortfarande världen över idag.

[Mozart: Nattens drottning \(ur Trollflöjten\)](#)

[Mozart: Figaros bröllop](#)

Typiskt för Wienklassicistisk-musik

- Att musik skrevs utifrån ett **tema**, en kort melodi som man byggde en låt kring.
- **Musiken förutsägbar** – eftersom temat upprepas många gånger
- Man utgick ofta från två känslor i musiken. Varje känsla fick symboliseras av en melodi, ett tema. De kallades för **huvudtema och sidotema**.
- Man skriver **symfonier** för symfoniorkester och man skriver **sonater** för ett eller två instrument.
- Istället för terassdynamik (som användes under Barocken) var det vanligt med [crescendo och diminuendo](#).
Crescendo = att musiken blir starkare och starkare.
Diminuendo = att musiken blir svagare och svagare.
- Musiken skulle vara **enkelt och tydligt med balans och elegans**. Man föredrog det rena, klara och enkla och var less på barockens tunga, kraftfulla och pampiga musik.
- Pulsen mer ojämn, det kan vara olika tempo i olika delar av låten

Viktiga Kompositörer

Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)

Föddes i Salzburg som idag ligger i Österrike. Hade en äldre syster som också anses vara ett musikaliskt underbarn precis som Wolfgang. Han och systemen Maria Anna fick samma utbildning i piano och fiol av sin far. På vissa sätt var Maria Anna bättre än Mozart men hon var kvinna och fick inte åka och spela konsert med brodern när hon blivit tillräckligt gammal för att giftas bort.

[Mozart – symfoni nr 40](#)

[Mozart: Ein kleine nachmusik](#)

[Mozart: Nattens drottning \(ur Trollflöjten\)](#)

[Mozart: Turkisk march \(pianosonat\)](#)

Ludwig van Beethoven (1770-1827)

Föddes i Bonn i Tyskland, dog som 57-åring i Wien. Fick en hård uppfostran. Pappan vill att Ludwig skulle bli en ny Mozart och ljuger om Ludwigs ålder vid konserter – han säger att Ludwig är yngre än vad han är. Han skrev 9st symfonier som var längre och mäktigare än Mozarts. Började få nedsatt hörsel som 30-åring och blev till slut nästan helt döv. Var förtvivlad över detta och övervägde självmord. Fortsatte ändå att komponera.

Beethoven har en speciell plats i musikhistorien eftersom han leder musiken in i nästa epok: Romantiken. Han var också väldigt populär och sörjdes nästan som en kunglig person när han dog.

[Beethoven – Månskenssonaten](#)

[Beethovens 5:e symfoni – Ödessymfonin](#)

[Beethoven – Für Elise](#)

Marianna Martines (1744-1812)

Född i Wien i Österrike och är uppväxt i samma hus som Joseph Haydn och sångare Nicola Porpora bodde. Hon fick undervisning i sång, piano och musikteori av de båda. Fick utöver sin musikutbildning även en ordentlig skolutbildning – något som kvinnor på den här tiden inte fick. Talade Italienska, Tyska, Franska och Engelska flytande. Hon skrev musik som hon själv framförde för hovet och på egna middagar. De egna middagarna besöktes av både Haydn och Mozart vilka båda själva också skrev musik till middagarna för att kunna uppträda tillsammans med henne.

[Martines – Piano Konsert i A](#)

[Martines – Sonat i A](#)

Håll tungan i rätt mun

Det kan vara förvirrande med blåsinstrumenten. De delas in i två grupper

Träblåsinstrument – som från början var helt gjorda i trä och därför har behållit sitt namn. Tvärflöjten är idag gjord av metall men tillhör fortfarande gruppen träblåsinstrument. Träblåsinstrumenten har ofta en bit trä på munstycket som kallas rörblad. Det är den träbiten som skapar ljudet.

*Rörblad till
träblåsinstrumentet saxofon.*

Bleckblåsinstrument – som gjordes av mässing eller någon annan gulaktig metall. Har inget vibrerande munstycke som skapar ljudet utan personens läppar vibrerar och skapar ljudet.

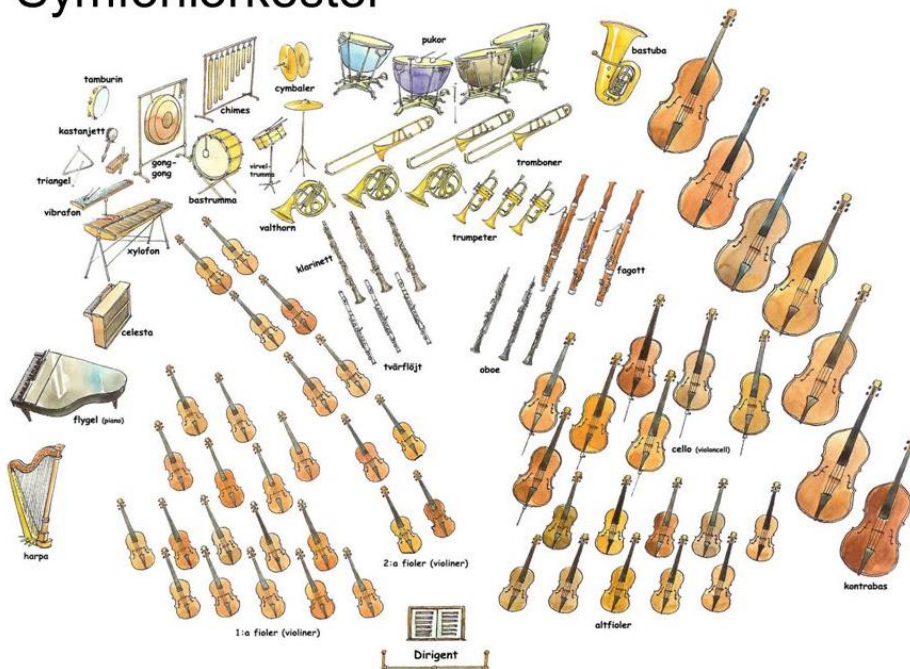
*Munstycke till
bleckblåsinstrument*

KLASSICISMEN – instuderingsfrågor!

Ta ett Lösblad och svara på följande frågor.

1. Ungefär mellan vilka år varade Klassicismen?
2. Vilken var musikens huvudstad under klassicismen?
3. Beskriv vad upplysningstiden är. Använd orden *naturvetenskap*, *ifrågasätta*, *gud*, *förnuftig*, *jämlikhet*.
4. Hur påverkar upplysningstiden kyrkans och kungens makt? Använd ordet *därför att*.
5. Vilka får ta del av musiken under Klassicismen?
6. Under klassicismen skrev man musik efter teman. Vad är ett tema? Nämn ett stycke där man tydligt hör temat.
7. Förklara vad *crescendo* och *diminuendo* är.
8. Vad är skillnaden på en sonat och en symfoni?
9. Vad är opera buffa?
10. Vad är typiskt för musiken under klassicismen. Ge tre exempel.
11. Ringa in och namnge symfoniorkesterns delar

Symfoniorkester

12. Lyssna och känn igen följande stycken.

[Mozart: Turkisk march \(pianosonat\)](#)

[Beethovens femte symfoni \(Ödessymfonin\)](#)

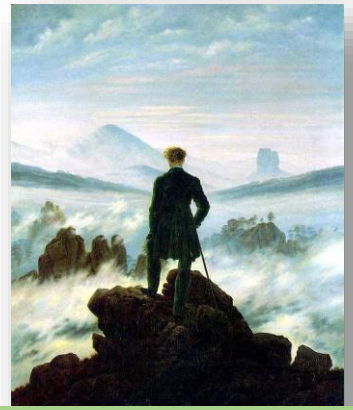
Kommentera följande till varje stycke:

- kompositör
- namn på stycke
- instrument
- Hur hör man att det är musik från Klassicismen? Ge några exempel

Romantiken (~1800-1910)

Inledning

När man hör ordet Romantik är det lätt att tro att all musik från den här tiden handlade om kärlek. Men så var inte fallet! Det man gjorde var att **romantisera** olika saker i sin vardag. Att romantisera något betyder att: *framställa något som bättre än det är, ofta som vackrare eller fantasieggande*. Som du kommer se romantiserade man under Romantiken många olika saker, till exempel: sagor, det egna landet, naturen, starka känslor och sin egen historia. Man säger att Romantiken varade mellan ungefär 1800-1910.

Vandraren över dimhavet av Caspar David Friedrich.

Barn som jobbar på textilfabrik

Samhället

Under 1800-talet sker stora förändringar i Europa. Industrialismen och kapitalismen innebär ett förändrat samhälle och många människor väljer att flytta in till städerna som blir större och större. Stockholm växer explosionsartat under dessa 100 år. För kvinnor händer mycket under 1800-talet. De kom in på arbetsmarknaden på allvar, börjar tjäna egna pengar, börjar organisera sig och kräva lika rättigheter som männen. Mot slutet av århundradet får kvinnor läsa på universitetet och de tidigare könsmönstren börjar ifrågasättas och brytas upp.

I världen är det en orolig tid med krig och där många länder kämpar för självständighet och frihet. Utifrån detta kan man se att konst och musik hade två viktiga funktioner:

- **En flykt från det otrygga** - Det blev populärt med sagor, myter och legender. Folk ville "drömma sig bort" och "romantisera" det som varit.
- **Nationalromantik** - Musiken blev viktig för kampen för självständighet. I t.ex. Norge och Finland blev vissa kompositörer hjältar och deras musik jätte viktig för nationalkänslan. När kompositörer försöker skildra något betydelsefullt från en nations natur eller kultur och man kan höra från vilket land musiken kommer från brukar det kallas för *nationalromantik*.

John Bauer gör typiskt romantiska tavlor med sago-teman

Kungen & Kyrkan

Kungens makt fortsätter minska och i många länder börjar parlament bildas för att styra länderna. Det är alltså inte längre kungarna som styr i många länder. Kyrkan fick under 1800-talet mindre makt vilket även påverkade musiken. Musiken som gjordes var nu inte alltid **sakral**, alltså hade koppling till kyrkan och en tro, utan var allt oftare **profan** och handlade om andra saker i livet och världen.

Viktiga platser för musik

Kompositörer tjänar inte sina pengar från kyrkan eller kungen längre utan oftare av andra rika personer i samhället. Under 1800-talet är det vanligt med "**Salongsmusik**" där rika personer bjuder hem kända poeter, musiker, politiker och professorer hem till sig för middag och fest. Till dessa Salonger skrivs mycket musik som också betalas av de rika personerna. Mycket av musiken som skrevs för salongerna finns bevarad och utgiven för allmänheten.

Hemmet är en annan sån plats där mycket musik finns under 1800-talet. I och med industrialismen är instrument och noter billigare än någonsin, det är lätt för vanligt folk att köpa instrument och spela hemma. Det är också lätt för kompositörer att få sina musikstycken tryckta billigt så att de kan säljas till folket.

Nicolo Paganini, en av
1800-talets största
virtuoser

Musiken

Friare form och design. Att skriva musik handlar inte längre lika mycket om att följa ett recept. Form och design av musiken blev friare och kompositörerna kunde göra lite som de ville.

Melodierna utvecklas. Tidigare har melodierna rört sig trappvis och tagit ett steg i taget men under romantiken börjar man skriva musik med större hopp i melodierna,

Virtuoser - Musiken blir mer avancerad och fokus hamnar på de duktigaste musikerna. En virtuos är en person som är tekniskt skicklig på sitt instrument. Dessa blir som idoler och stora stjärnor och många musikstycken skrevs direkt åt virtuoserna.

Viktiga instrument

Pianot är ett viktigt instrument under den här tiden. De har blivit billigare eftersom pianona började tillverkas i stor skala och då kunde säljas billigare. Pianot blir alltså ett instrument som finns i många hem och noterna är billiga.

Symfoniorkestrarna växer och blir större. De innehåller samma instrument som tidigare men man har fler instrument och man försöker kombinera instrument på nya sätt i sin musik.

Viktiga musikstilar

Nationalromantik

Många kompositörer ville hylla sina länder och gjorde det i mäktig musik. Nationalromantiken var en längtan tillbaka till bättre tider och en längtan från staden ut till landet. Många kompositörer försökte hitta den ”äkta” musiken från sitt lands historia.

[Edvard Grieg – Bergakungens sal](#)

[Jean Sibelius - Finlandia](#)

Programmusik

Programmusik är instrumental musik som vill berätta något, som en berättelse. Kompositören har här utgått från ett program där handlingen, t.ex. en dikt eller saga, bestämmer hur musiken utvecklas. Man vill sedan berätta samma historia i musiken, ofta utan att använda ord.

[Strauss – ”Så talade Zarathustra”](#): En tondikt som baseras på en bok av filosofen Nietzsche. Tondikten sägs gestalta en skapelse/soluppgång.

Opera

Under romantiken fortsatte operan att utvecklas. Operan blev friare och gick ifrån de fasta reglerna som fanns förut. En kompositör som utvecklade operan mycket var Richard Wagner. Han kallade sina operor för musikdramer och ville att sångtext, kläder, scenbelysning och kulisser skulle vara genomtänkta. Wagner arbetade med något som kallas *ledmotiv*. Ledmotiv innebär en kortare melodislinga som används för att symbolisera en känsla, en person eller en karaktär i ett drama. Det här används i film fortfarande vilket du kan se i Star Wars och Harry Potter bland annat.

[Richard Wagner – Tristan och Isolde](#)

[Verdi – Rigoletto](#)

Wagners idé om ledmotiv
lever kvar i filmens värld.

Typiskt för Romantisk musik

- **Sagor, fantasi, dikter, det "exotiska" och "mystiska"** vanligt som inspiration och handling i musiken. Man sökte gärna inspiration i litteraturen.
- **Friare form och design.** Man ville inte använda sig av ett färdigt "recept" för att skriva musik. Kompositören kunde nu utgå från sina känslor och göra lite "vad hen ville".
- Mer **speciella, "svårare" och "hoppande" melodier.** Man tog också vara på alla tangenter på pianot, även halvtoner. Detta kallas *kromatisk* skala. Fler toner i ackorden.
- **Större orkestrar.** Fler och fler instrument samt solister och körer i orkestern.
- **Pianot** är ett viktigt instrument och det finns i mångas hem
- **Programmusik** – Instrumentalmusik som vill berätta något utan att använda ord. Programmusik är baserad på berättelser och dikter.
- **Nationalromantik** - Kärlek och stolthet för det egna landet blev väldigt betydelsefullt under denna tid. Man sökte mer och mer inspiration från sitt "egna" land och till traditionell folkmusik. Denna musik kallades för *nationalromantik*. Ett exempel är Wilhelm Stenhammar – Sverige

Viktiga kompositörer

Romantiken hade väldigt många kompositörer. Här får du veta lite mer om några av dem.

Frédéric Chopin (1810-1849)

Chopin var en polsk kompositör och pianist han är mest känd för sina musik för solopiano. Många av hans stycken är mycket svåra att spela och fulla av känslor, som om de kommer "direkt från hjärtat". Han sågs som underbarn redan vid 10 års ålder och blev snabbt bättre än alla sina pianolärare. Chopins pappa var fransk och Chopin levde halva sitt liv i Paris. Han dog redan vid 39 års ålder i tuberkulos.

[Chopin - Minutvalsen](#)

[Chopin – Nocturne KK IVa nr 16](#)

[Chopin – Op9 nr 2](#)

Pjotr Tjajkovskij (1840-1893)

Är född i Ryssland. Är mest känd för att ha skrivit baletter (mest kända är Svansjön och Nötknäpparen) men skrev också operor och symfonier. Var homosexuell, något som var straffbart med döden i Ryssland. Han hade ett hårt liv med prövningar och depressioner. Han dog av kolera men det har spekulerats kring att det var självmord och att han smittade sig själv med sjukdomen.

[Tjajkovskij – Svansjön \(Dance of four little swans\)](#)

Clara Schumann (1819-1896)

Tysk tonsättare och pianist. Gift med kompositören Robert Schumann men överlevde sin man med 40 år. Medan mannen levde var hon ofta tvungen att ta hand om hemmet. Det sägs att hennes stora pianotalang ska ha krossat makens drömmar om att bli pianovirtuos. Hennes karriär som störst när maken hade dött. Clara levde i en tid då kvinnor inte skulle syssla med komposition. Hon ska ha lidit av dåligt självförtroende och sagt "Jag trodde en gång att jag hade kreativa talanger, men har nu gett upp den tankegången; en kvinna ska inte vilja komponera".

[Schumann – Prelude och fuga Op. 16 nr 3](#)

Eric Satie (1866-1925)

Pianist och konstnär. Han bodde i Paris och var en besynnerlig man. Han ägde över 100 paraplyer, åt bara vit mat (äggvita, socker, mjölk osv) och tillät ingen komma in i hans lägenhet. Han bar alltid runt på ett paraply och en hammare (för att skydda sig) men använde dem aldrig. När de öppnade hans lägenhet efter hans död stod två pianon där inne ovanpå varandra. Han var mycket fattig och kallades Mr Poor av sina vänner. Han var den första som skrev "bakgrundsmusik" som han kallade "möbel-musik" och han ritade kostymer åt olika teateruppsättningar i stan. Han skrev mycket pianostycken och var en av de första att gå ifrån Romantiska musikidealet till Modernism och Avant Garde under 1900-talet.

Andra stora namn under romantiken som du kan läsa om var bl.a: [Felix Mendelssohn](#), [Franz Schubert](#), [Franz Liszt](#), Giuseppe Verdi, [Richard Wagner](#), Johannes Brahms, Antonin Dvorák och [Sergej Rachmaninov](#). Beethoven var viktig båda för klassicismen och romantiken.

ROMANTIKEN – instuderingsfrågor!

Ta ett Lösblad och svara på följande frågor.

1. Ungefär mellan vilka år varade Romantiken?
2. Vad betyder ordet "Romantisera" förklara och ge exempel på saker man kan romantisera.
3. Hur är livet för kvinnorna under 1800-talet?
4. Vilka får ta del av musiken under Romantiken?
5. Musiken har två funktioner under 1800-talet? Vilka? Vad använder man musiken till?
6. Under den här tiden gick musiken mer och mer från att vara *sakral* till att bli mer *profan* – vad betyder det?
7. Beskriv vad är salongsmusik?
8. Vad är en virtuos?
9. Förklara kort vad de tre viktigaste stilarna under romantiken var. Ge ett exempel på en komposition från varje stil.
10. **Tänk själv och klura!** Sammanfatta hur kyrkans och kungens makt har förändrats mellan epokerna. Vad har hänt som har gjort att kyrkas makt förändrats? Hur påverkar det musiken?
11. Lyssna och känn igen följande stycken. Kommentera följande till varje stycke:

[Strauss – "Så talade Zarathustra"](#)

[Grieg – Peer Gynt - I bergakungens sal](#)

- kompositör
- namn på stycke
- instrument
- Hur hör man att det är musik från Romantiken? Ge några exempel

Om du öppnat dokumentet från hemsidan kan du trycka på namnen så länkas du till musiken. Du kan också lyssna på Spotifylistan.

Diskutera och resonera om epokerna!

1. Vilka olika anledningar tänker du att det kan finnas till att klassisk musik ofta används i film, serier och i reklam?
2. Vad känner du till om kvinnliga kompositörer under epokerna? Varför känner vi till så få? Hur var deras situation som kompositörer? Nämn de kvinnliga kompositörer du känner till.
3. Vem fick ta del av/fick tillgång till musiken under dessa epoker? Finns det skillnader mellan epokerna? Vad hände i samhället som förändrade vem som fick ta del av musiken?
4. Vad användes musiken till? Den hade olika funktion under de tre epokerna vi arbetat med. Musiken spelade alltså olika roll och var till för olika saker under epokerna. Förklara hur du tänker kring detta och vad det var som gjorde att musiken bytte funktion från en epok till en annan
5. Hur har kyrkans makt förändras mellan epokerna? Ser du några skillnader mellan epokerna?
6. Under romantiken använder man musiken för att fly bort från det jobbiga i livet och slippa tänka på det. Använder människor musik på samma sätt idag som de gjorde då? Ge exempel och förklara varför du håller med/inte håller med.